

crítica, de Jacint Verdaguer. I que evidencia, per si quedava algun dubte, la ingent tasca hemerogràfica, minuciosa i plena de rigor, duta a terme per Roca. Fixem-nos, per exemple, en la mina d'informació que hi trobem a propòsit de «La barraca», (p. 342-345): quan es publicà per primera vegada, les edicions que va tenir, unes notes de lectura a partir de la tesi que es tracta d'«una metàfora de la societat valenciana idíl·lica i ordenada amb què Llorente somiava», la gènesi (una cacera de tords a Albaida) i la recepció crítica que convertirà el poema en una de les peces emblemàtiques de l'autor (raporta les valoracions de Marcelino Menéndez y Pelayo, Joan Fuster, Manuel Sanchis Guarnier, Lluís Guarnier i Vicent Simbor).

Per tot plegat, només ens resta felicitar els responsables de l'edició de l'*Obra valenciana completa*, de Teodor Llorente, per l'oportunitat d'haver posat a l'abast dels lectors actuals la poesia i la prosa d'un intel·lectual que va dignificar l'ús de la seva llengua materna i que també serveix per enterrar, definitivament, la imatge d'un autor que pertanyia a un passat ben remot. Un agraïment que cal fer extensiu a Rafael Roca per haver dut a terme, amb la competència amb què ens té avesats, aquesta tan necessària empresa per a les nostres lletres.

PANYELLA I FERRERES, RAMON: *Francesc Pelai Briz: entre la literatura i l'activisme patriòtic*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2013.

RAMON PINYOL I TORRENTS

Universitat de Vic-Universitat Central de Catalunya

ramon.pinyol@uvic.cat

El llibre de Ramon Panyella i Ferreres és una adaptació de la seva tesi doctoral que, dirigida pel doctor Manuel Jorba, fou llegida el 2008 a la Universitat Autònoma de Barcelona. Va obtenir el 2012 el premi d'Història Literària Manuel Milà i Fontanals de l'Institut d'Estudis Catalans i, el 2013, el premi de la Crítica Serra d'Or de Recerca en Humanitats. El canvi del gènere tesi al gènere monografia, indispensable per ser publicada en una editorial comercial, ha comportat una reducció inevitable, però s'ha pogut beneficiar del descobriment de fons documentals posteriors. En tot cas, però, l'obra ha acabat tenint 541 pàgines. Confegit en tres parts, d'extensió força diferent, el llibre dedica una primera part a l'activitat literària, una segona a l'activisme cívico-patriòtic i la tercera als anys finals de la vida i la fortuna pòstuma de Briz.

La primera part, de gairebé dues-centes pàgines, porta per títol «La creació literària: l'escriptor» i estudia de manera detallada el que podríem anomenar la prehistòria literària de Briz (1859-1865), o sia, els seus inicis, les seves primeres peces en català i castellà, les traduccions primerenques, l'activitat periodística i l'impacte que tingueren Bofarull i Balaguer i els Jocs Florals de 1859 en la seva incorporació al projecte de la Renaixença. Prèviament, però, ha situat els orígens

familiars de l'escriptor i els seus estudis acadèmics, inacabats, de dret, servint-se del parcialment inèdit *Llibre de ma vida* i de la documentació d'arxiu de la Universitat de Barcelona. A continuació, Panyella entra de ple en l'estudi de l'embranchida poètica de Briz en els anys seixanta i setanta, amb obres tan significatives com l'ambiciosa *La masia dels amors* (1866), de clara filiació mistralenca, l'extens recull de poesies, en part inèdites en part publicades, *Lo brot d'acs* (1866) o *Les set balades* (1867), on traspua el seu interès per la poesia popular i tradicional. (1867). També s'analitza aquí la forta presència de Francesc P. Briz en els Jocs Florals (1861-1869), que, maldant per gaudir d'una presència de primera fila en el panorama literari, aconsegueix la proclamació de Mestre en Gai Saber el 1869. L'any següent, i segurament per consolidar el seu èxit públic, va estampar *Flors i violes*, aplec de totes les seves composicions premiades als Jocs i en altres certàmens literaris.

Abans de passar a l'anàlisi de la dedicació del nostre escriptor a altres gèneres literaris, Ramon Panyella inclou un interessant capítol, «Briz i la literatura provençal», que detalla les seves relacions amb el felibritge, en especial les traduccions dels dos poetes occitans més rellevants del moment, Frederic Mistral i Josep Romanilha, i les iniciatives de divulgació de la literatura felibre a Catalunya. Panyella se serveix d'abundant documentació inèdita fins ara, alhora que explica les dificultats que a voltes hi va haver en aquestes relacions, exemplificades en l'expulsió de Briz de l'Acadèmia del Felibritge, provocada per un personatge molt influent i gairebé desconegut com fou Albert de Quintana.

Francesc Pelai Briz va dedicar també una part important dels seus esforços literaris a altres gèneres que la poesia. Conscient de la necessitat de fer present el català en la narrativa, el teatre i la literatura infantil, va escriure dos aplecs de contes, *La Panolla* (1873) i *La Roja* (1876), la novel·la *Lo coronel d'Anjou* (1872), les obres infantils, pioneres del gènere en català, *Lo llibre dels àngels* (1865) i *Lo llibre dels nois* (1871), de caire didàcticomoralitzant. De les peces teatrals, destaquen els drames històrics *Bac de Roda* (1868), *Miquel Rius o la mà de Judes* (1870) i el drama costumista, escrit amb Frederic Soler, *La falç* (1878). S'ha de destacar l'anàlisi que fa Panyella dels dos llibres de contes citats suara, des de la història externa fins a l'arquitectura narrativa, poc reeixida. És també remarcable la síntesi que fa de la novel·la històrica i de recursos fulletonescos *Lo coronel d'Anjou*, obra no menyspreable, tant de les seves característiques internes com de la seva recepció per part de la crítica fins als nostres dies.

La primera part del llibre de Panyella es tanca amb tres capítols dedicats novament a la poesia. Així, en el primer, la producció dels anys setanta, on destaca la persistència de Briz en la participació en els Jocs Florals i altres certàmens com una manera de continuar essent present en el panorama literari i, segurament, també per mirar d'obtenir una englantina, el guardó que no havia encara aconseguit i que no aconseguiria. Se'ns hi donen tota mena d'informacions sobre aquest període, sobre la peça que més èxit va tenir aleshores, «La cançó del mestre Jan», sobre el volum de set romanços històrics publicat amb el títol de *Les venjances*

del rei Pere (1872) —amb una recepció crítica molt negativa—, el recull de poesia sentimental *Lo llibre del meu cor* (1875) —amb una certa voluntat de renovar-se literàriament— o sobre *Primaveres* (1881), aplec de poesies en bona part ja conegudes i de tipus floralesc. El segon capítol, la poesia dels vuitanta, se centra en una de les obres més ambicioses de Briz, *L'Orientada* (1881), confegit entre 1878 i 1881, centrat en l'expedició catalana medieval a Orient i que no va assolir, tampoc, despertar l'interès ni del públic ni de la crítica. Pòstumament, va publicar-se una altra composició també de tipus èpic, *Cap de ferro* (1889).

La segona part del llibre de Panyella està dedicada a l'estudi de l'obra patriòtica i d'activista de Francesc P. Briz. De fet, el nostre biografiat va desplegar una activitat extraordinària i resulta difícil en aquells anys no trobar-lo involucrat en moltes iniciatives literàries i civicipatriòtiques. Destaca amb llum pròpia el *Calendari català*, que va prendre com a model l'*Armaná provençau* dels felibres i que fou publicat anualment entre 1864 i 1881. L'autor estudia amb precisió la història externa, la vida interna, els col·laboradors i les diverses vicissituds de la publicació. El mateix fa amb una altra publicació de fonda significació, que en part ja havia estat estudiada, *Lo Gay Saber*, apareguda en dues etapes, 1868-1869 i 1878-1883. La riquesa de les informacions torna aquí a ser especialment rellevant, per la generositat d'espai i l'aprofundiment analític.

En el mateix bloc central de l'estudi, Ramon Panyella dedica una cinquantena llarga de pàgines a estudiar l'activitat folklorista de Briz (casat, convé recordar-ho, amb una Maspons i Labrós, germana, doncs, de Francesc i Maria del Pilar), activitat inseparable de la pràctica catalanista. Recuperar, difondre i conservar el patrimoni folklòric era d'interès no sols literari sinó patriòtic. En aquest sentit, Briz va estampar cinc volums amb el títol de *Cançons de la terra* (1866-1877), amb un total de 174 peces aplegades per un grup de col·laboradors, atès que el compilador gairebé no sortí de Barcelona. Gràcies a la minuciositat de Panyella coneixem les circumstàncies que van motivar l'aplec, des dels problemes editorials, la metodologia (basada en models francesos i provençals, cosa que el porta a incloure-hi la melodia) i fins el respecte o no als originals. Resulta significatiu que, malgrat el relatiu reconeixement públic de què va gaudir, ni els especialistes locals (Milà, Aguiló) ni els forans (Gaston Paris, Paul Meyer) no hi van prestar atenció. Escàs ressò van obtenir *Endevinalles populars catalanes* (1882), retocades sovint a causa dels escrúpols catòlics de Briz. Panyella no oblida, en el seu llibre, de tractar sumàriament de la tasca de Briz com a divulgador dels clàssics catalans medievals, tasca en la qual no va excel·lir i per a la qual tenia escassa per no dir nul·la preparació: *Obres d'Ansiàs March* (1864), *Lo llibre de les dones* (1865), de Jaume Roig, l'antologia *Lo llibre dels poetes* (1867) —que abraça del segle XIII al XVIII— i el manuscrit cincentista *Jardinet d'orats* (1868).

Una altra cinquantena de pàgines clouen aquesta segona part de la monografia de Panyella, dedicades ara a resseguir amb meticulositat les accions a favor de la Renaixença, l'actuació dins la institució dels Jocs Florals i l'ideari catalanista de Briz, sempre matisat per la seva fidelitat al pensament catòlic i conservador.

Finalment, l'estudi es tanca amb un tercer apartat, molt més breu que els anteriors, «Darrers temps, mort i fama pòstuma». Aquest títol resulta ben explícit: els darrers anys, la malaltia que el va recloure a casa, l'allunyament de la vida pública i la marginació intel·lectual i social que creia que patia. Panyella, a més, recull els homenatges que se li feren i aporta documentació i valoracions sobre la recepció crítica immediata, des de la que es produeix arran de la seva mort fins a les primeres dècades del segle XX. I, encara, l'autor adjunta uns importants apèndixs que completen perfectament el conjunt: la bibliografia diria que pràcticament completa de Briz, la relació exhaustiva de la seva participació en els Jocs Florals (incloses les peces enviades i no premiades) i un aplec, en bona part inèdit, de documentació vària: articles, cartes, esborranys i textos inèdits. Pel que fa a les fonts documentals i la bibliografia, completíssimes altra volta. I encara, al final, un índex onomàstic, que resulta impagable, sense el qual els llibres d'aquesta mena, resulten de consulta difícil o impossible per a l'estudiós.

En definitiva, ens trobem amb un estudi de primera mà d'una rellevància molt alta no sols per al coneixement d'un autor que va contribuir de manera molt destacada a la consolidació de la Renaixença, no pel valor intrínsec de la seva obra literària, sinó sobretot per la tasca d'activista que va crear plataformes al capdavant decisives perquè quallés una literatura viable en català en el Vuit-cents. La monografia de Ramon Panyella resulta una obra de referència no sols per al coneixement de la producció, la personalitat i l'activisme catalanista de Francesc Pelai Briz, fins ara massa desconegut i deixat de banda, sinó per comprendre com es va aconseguir gestar, amb unes bases ben precàries, el renaixement de la literatura catalana en el segle XIX. I, per completar-ne el valor i l'interès, cal dir que, a més, està molt ben escrit.

SAMPER PRUNERA, Emili: *De l'anarquisme al folklore. Cels Gomis i Mestre (1841-1915)*, Tarragona: Publicacions URV, 2013.

LAURA SASTRE BARROS

Universitat de les Illes Balears, Departament de Filologia Catalana
laurasastre79@hotmail.es

El llibre *De l'anarquisme al folklore*, publicat per la Universitat Rovira i Virgili l'any 2013, és el resultat de la reelaboració i adaptació de la tesi doctoral que Emili Samper acabà d'enllestir l'any 2013,¹ sota la direcció de Carme Oriol i de Magí Sunyer. En aquest treball que ara ens presenta, l'autor pren com a punt de partida els estudis previs més rellevants fets entorn de la figura de Cels Gomis

1. «Cels Gomis i Mestre: biografia i narrativa folklòrica», disponible en línia: <<http://www.tdx.cat/handle/10803/111095>>.